

17.04.2007

EKONOMİNİN RİSK HARİTASI

Cumhuriyet tarihinin en ağır krizinin üzerinden altı yıl geçti. 2001 yılında krizi besleyen cari açık sadece 9 milyar 822 milyon dolardı, bu sırada ekonominin en zayıf halkası olan ve açık pozisyonunda bulunan bankaların çoğu, krizin faturasını canları ile ödedi. Bu dönemde sistemden 24 banka silindi, ekonomik kriz 1 milyon kişiyi işsiz-aşsız bıraktı.

Krizin en ağır etkisi kuşkusuz 2001 yılında hissedildi. Ondan sonra yakalanan yüksek büyüme rakamları, yabancı sermayenin Türkiye'ye olan ilgisi yöneticilere geçmiş unuttursa da 'büyüme', 'istihdamla' beslenmedi.

İSMMMO için Merkez Bankası, Hazine ve TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanan **"2007 yılı Türkiye'nin Risk Haritası"** başlıklı raporda, bugün gelinen noktada doğru adımlar atılmazsa önümüzdeki dönemlerde kriz doğurabilecek ekonomik ve sosyal sorunlara dikkat çekiliyor.

TÜRMOB Genel Başkan Yardımcısı ve İSMMMO Başkanı **Yahya Arıkan**, raporda yer alan değerlendirmesinde **"2007, risk biriktirme yılına döndü. Yüksek reel faizin zehirli meyvesi değerli YTL oldu. Başlangıçta sadece ihracatçılar ağlayıp, aşırı YTL'den şikayet ederken bu politikaları belirleyen hükümetin bakanlarına kadar sıçramış durumda. Türkiye'nin önünde sosyal bir yara ve kriz potansiyeli taşıyan işsizlik sorunun çözümü için 'istihdamı' teşvik edici politikalar uygulanmalı. Bunun için kaynak olarak TOBB tarafından da daha önce dile getirilen ve toplam 25 milyar YTL biriken İşsizlik Fonu kullanılabilir"** önerisinde bulundu.

Rapora göre; **aşırı değerli YTL, yüksek reel faiz, sayıları 2.5 milyonu aşan işsizler ordusu, seçim ekonomisi ve oluşabilecek siyasi istikrarsızlık ile cari açık krizi besleyen** unsurlar.

Resmi rakamlarla Türkiye'deki işsiz sayısının 2.5 milyon görünse de gerçekte bunun daha yüksek olduğu tahminlerine yer verilen raporda; şu öneriler yer aldı:

- Türkiye'nin önünde sosyal bir yara ve kriz potansiyeli taşıyan işsizlik sorunun çözümü için 'istihdamı' teşvik edici politikalar uygulanmalı. Bunun için kaynak olarak TOBB tarafından da daha önce dile getirilen ve toplam 25 milyar YTL biriken İşsizlik Fonu kullanılabilir.
- Kayıtdışı istihdamı önleyecek ekonomi politikaları gündeme getirilmedi. İstihdam teşviği kayıtdışının önlenmesinde önemli bir adım olabilir. Bu çerçevede vergi ve prim yükleri düşürülebilir. Çalıştırılan işçi sayısına bağlı olarak prim ödeme oranları gündeme gelebilir.
- Aşırı değerli YTL, Türkiye'yi ithalat cennetine çevirmiş durumda. Bu da dış ticaret açığını ve cari açığı besliyor. Bu nedenle ithalat talebi kontrol altında tutmalı.

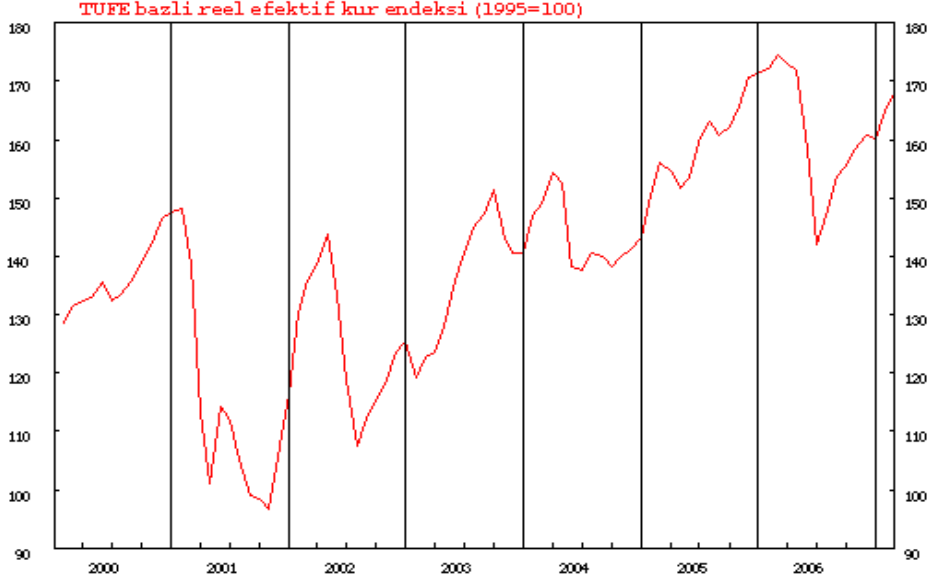
- Ocak ve şubat ayı bütçe açığı dikkatle izlenmeli. Bu dönemde kamu giderleri kontrol altına alınmazsa açığın durdurulması mümkün olmayacak. Cari açığın krize yol açmamasında kamu harcamalarının kısıtlanması ve bütçe açığının belli seviyede tutulması önemli rol oynuyor. Bu nedenle seçim ekonomisi uygulamalarına bir an önce son verilmeli. Zamanında ve gerekli adımlar atılmazsa Türkiye’de krize neden olabilecek ana sorunlar:

- **AŞIRI DEĞERLİ YTL VE YÜKSEK REEL FAİZ:** Özellikle ithal ara malı Türkiye’deki üretimin önünü tıkadığından işsizliğin de artmasına neden olan önemli bir etken. **Düşük kur dış ticarete artışı, dış ticaretteki artış üretimde düşüşü, üretimdeki düşüş ise işsizliği peşinden getiriyor.** Dış ticaretteki açık rekor kıran cari açığı besliyor. Yüksek reel faiz devam ettiği sürece aşırı değerli YTL’den kurtuluş görünmüyor.

Merkez Bankası’nın yayımladığı Tüketici Fiyat Endeksli Bazlı Reel Kur Endeksi ekonomik krizin ardından yaşanan devalüasyon sonrasında nisan 2001’lerde 101.2 görünürken, bu yılın başında bu rakam 164.5 seviyesine ulaşmış bulunuyor. Aşırı değerli YTL, Türkiye’yi dış şoklara karşı dayanıksız kılıyor. Nitekim geçen yıl mayıs ayında dünya piyasalarına bağlı olarak yaşanan sarsıntı aşırı değerli paramızın aslında ne kadar güçsüz olduğunu ortaya koydu.

ABD mayıs ayında faizler yükseltince, öteki ülkelerdeki paralar ABD’ye giriş yapmaya başladı. Sermaye azalışı ile Türkiye mini bir mayıs ayı krizi yaşadı. Dalga öncesinde yüzde 14'lere kadar gerileyen Hazine'nin ortalama iç borçlanma faizleri yüzde 22'lere tırmandı. Piyasayı ürkütmemek için Türk hükümeti yabancıların Hazine iç borçlanma kağıtlarından vergi almaktan vazgeçti. Sadece mayıs ayında çıkan para 4 milyar doları buldu. Bu örnek de gösteriyor ki **yüksek reel faiz politikasından vazgeçmez ve gerçekçi kur politikasına dönülmezse Türkiye “dış şoklar” karşısında dayanıklı olamayacak. Komşumuz İran ile ABD arasında yaşanan gerginlik ise dış şokların çok da uzak olmadığını gösteriyor.** Aşırı değerli YTL’nin nedeni yüksek reel faizler sanayicilerin rekabet gücünü alıp götürüyor. Yüzde 9-10'larda dolaşan reel faiz sanayicinin üretim gücünü vuruyor.

Kurlar-Reel Efektif Döviz Kuru Endeksleri(1995=100) (TCMB)(Aylık)
Orijinal Frekans,SABİT,Orijinal Gözlem

- **İŞSİZLİK:** 2001 yılından bu yana 2.5 milyon kişinin altına inmeyen resmi işsizlik rakamları bulunuyor. Her ne kadar 2002 yılından bu yana Türkiye arka arkaya yarattığı büyüme ile dünyada şaşkınlıkla izlense de durumun içeride hiç de iç açıcı olmadığını üçüncü sayfa haberleri ortaya koyuyor. Kap-kaç terörü, 100 milyon YTL karşılığında işlenen cinayetler, yolsuzluklar, sahte ilaç skandalları Türk halkının cinnet noktasına geldiğini, ahlaki bir çöküntüye doğru sürüklendiğinin ip uçlarını veriyor. Suç oranının yüzde 60 oranında arttığı resmi kayıtlarla tescilli. Suçu besleyen en önemli unsur ise gelir adaletsizliği ve tabii ki işsizlik. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı'nın '7 metrelik duvarlar arkasında yaşamak istemiyorum' diyerek dikkat çekmeye çalıştığı nokta da bu. 2001 yılında Türkiye ekonomisi krizin ardından yüzde 9.5 küçüldü. Bu küçülmeden en büyük pay ise çalışana çıktı. Tahminlere göre yaklaşık 1 milyon kişi kriz yüzünden işinden oldu. Ardından yakalanan büyüme, üretim ve istihdamdan değil ithalattan beslenince işsizlik oranı bir türlü yüzde 10'un altına çekilemedi.

Yıllar	Büyüme (%)	İşsizlik(%)
2000	6.3	6.5
2001	-9.5	8.4
2002	7.9	10.3
2003	5.9	10.5
2004	9.9	10.3
2005	5.5	10.3
2006	6	9.9

Türkiye krizin ardından 2002 yılında yüzde 7.9, 2003'te yüzde 5.9, 2004'te yüzde 9.9, 2005 yılında yüzde 5.5, 2006 ise yüzde 6 büyüdü. Ancak aynı dönemleri içinde işsizlik rakamları büyümeye paralel bir seyir izlemedi. 2000 yılında yüzde 6.5'larda olan işsizlik rakamları bu yıllarda yüzde 10'lara yerleşti ve aşağıya inemedi. İşsizlik oranında azalma olması için yüksek oranlı büyümenin 5-10 yıl daha sürdürülebilir olması gerektiği görülüyor.

2006 sonu itibarıyla Türkiye genelinde TÜİK'in rakamlarına göre işsiz sayısı 2 milyon 608 bin kişi düzeyinde. Bunların yüzde 31.4'ünün bir yıl ve daha uzun bir süredir iş aradığı, 699 binin iş bulma umudunun kalmadığı düşünüldüğünde, gazetelerin üçüncü sayfa haberlerinin arka planı da aydınlanmakta. Gelecekte umudu kalmayan ve beklentileri olmayan insanların, kaybedecek şeyleri de olmadığını unutmamak gerekir.

- **CARİ AÇIK:** Bir türlü hedef tutmayan ve 2006 yılında 31.4 milyar dolarla rekor bir rakama ulaşan cari açık bir diğer dikkatle izlenmesi gereken veri. Milli gelirin yüzde 8'ine ulaşan cari açık başta sanayiciler olmak üzere bir çok kesim tarafından kaygı ile izleniyor. Ancak aynı kaygı hükümette yok. Son olarak Başbakan Tayyip Erdoğan cari açıkla ilgili olarak, "Cari açık bir yokluk değil. Yere sağlam basarsanız bazen teşvik edicidir. Bizde güzel bir söz var, borç yiğidin kamçısıdır ama yiğitsen kamçıdır, yiğit değilsen felakettir" dedi. **Ama öncelikle 'zemin ne kadar sağlam' bu çok önemli. Ne yazık ki bir anda ortaya çıkacak bir fay hattı, Erdoğan'ın 'yiğit değilsen felakettir' sözünü doğru kılabilir.**

Cari açık aslında temel olarak bir ülkenin ürettiğinden fazlasını harcamasından başka bir şey değil. 2006 yılında 31.4 milyar dolarlık açık, milli gelirin yüzde 8'ine denk gelen bir rakam. Bazılarına göre cari açığın büyümesi bütçe açığı sıfır ve sıfıra yakınsa kriz yaratmıyor. Ama Maliye Bakanlığı'nın 2007 yılı ocak ve şubat ayı merkezi yönetim bütçeleri pek iç açıcı değil. Yılın ilk iki aylık döneminde bütçe 8 milyar 173 milyon YTL açık vermiş bulunuyor. **2006 yılının tamamında bütçe açığının 3.9 milyar YTL olduğu düşünüldüğünde iki ayda bunun iki katına ulaşan bütçe açığı, cari açık konusundaki kaygıları artırıyor.** Bir de cari açığın kırılma noktasının 6-7 aralığında olduğu düşünüldüğünde cari açığın dikkatle izlenmesi gereğini ortaya koyuyor.

(milyar dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Cari açık	Cari denge/GSMH (%)
2000	30.7	-53.1	-9.8	-4.9
2001	34.4	-38.9	3.3	2.4
2002	39.1	-47.8	-1.5	-1.0
2003	50.8	-64.8	-8.1	-2.5
2004	66.7	-90.6	-15.6	-5.2
2005	76.6	-109.2	-22.7	-6.4
2006	91.6	-31.7	-31.4	-8.0

- **SEÇİM EKONOMİSİ:** 2007 yılı Türkiye için seçim yılı. Bu dönemde Türkiye Cumhurbaşkanlığı seçimine kilitlenmiş görünüyor. Her ne kadar hükümet 'seçim ekonomisi' uygulamayacağız dese de çoktan bu sürece girildiği görülüyor. Tarihteki örnekler gösteriyor ki seçim dönemlerinde kriz olmuyor, ancak krizler için uygun olan zemin bu dönemlerde hazırlanıyor.

İşte Türkiye'nin seçim sathına girdiğinin örnekleri:

-Türkiye'nin seçim sathına girdiğinin ilk örneğin hükümetin, merkezi yönetim, KİT'ler ve yerel yönetimlerde işçi statüsünde çalışan toplam 200 binin üzerinde işçiyi daimi kadroya alacağını açıklamasıydı. Bu açıklamanın maliyetinin 650 milyon YTL düzeyinde olduğu tahmin ediliyor.

- Toplu Konut İdaresi'nin dar gelirli vatandaşlara sattığı konutların 2007 yılında yüzde 8.8 ilan ettiği artış oranı Başbakan Tayyip Erdoğan'ın müdahalesi ile yarıya indi.

- Elektrik dağıtım ihaleleri ve sosyal güvenlik yasası ertelendi. Elektrik dağıtım ihaleleri ertelenerek dört yıldır zam yapmayarak buradan prim toplamaya çalışan hükümet, ipleri elinden bırakmamış oldu. Son olarak IMF'nin elektriğe zam yapın uyarısına da hükümet

kulağını tıkadı. Emeklilik yaşını 67'e yükselten sosyal güvenlik reformu da seçim öncesinde oy kaybetmemek için bir dahaki seneye kaldı.

- Yaklaşık 500 bin çiftçinin 196 milyon YTL borcu nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Adana Milletvekili Vahit Kiriřçi'nin imzası ile bir yasa tasarısı gönderdi. Bu tasarıda zor durumda olan çiftçinin borcunun Hazine tarafından finanse edilmesi istendi.

Maliye Bakanı Unakıtan son olarak faiz dışı fazlanın 2006 için yüzde 7.4 olarak gerçekleşeceğini açıkladı. Bakan Ali Babacan ise iki hafta önce "Faiz dışı fazla (FDF) yüzde 6.7 gibi gelecek. Ancak Telekom ve Tüprař'ın özelleştirilmesi nedeniyle KİT'lerden gelen katkı çok azaldı... Hesaplarımız henüz tamamlanmadı" açıklamasını yaptı. Bakanlar arasındaki çelişkili açıklamanın anlamı 4 katrilyon liraya yakın bir fark anlamına geliyor. FDF hedefi yüzde 6.5. Rakam 2006 için fazlasıyla tutsa da KİT dengesinde hükümet büyük sıkıntı yaşıyor ve KİT ürünlerine zamlar erteleniyor.